

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Gimtoji kalba - lyg pelenė

Pavasarinis egzaminų jaudulys tolo nutolo, o po kelių dienų tuo jauduliu užsidegs nauja abiturientų laida. Juos rengiantys mokytojai daugiausia bus tie patys. Ir jie jau dėlioja mintis, kaip lydės savo auklėtinius iki egzaminų. Vieni labiausiai nerimaujančių - gimtosios kalbos mokytojai, nes, jų manymu, lietuvių kalbos egzaminas vienas sunkiausių ir mažiausiai nuspėjamų. Kaip ir daugelį metų, dvyliktokus egzaminams rengs Alytaus m. Jotvingių gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja metodininkė Salomėja ŽEBUOLIENĖ.

Su 35 metų darbo mokykloje patirtį turinčia gimtosios kalbos specialiste kalbėjoms ir apie tai, ar mes laikome garbe gerai išmokti savo protėvių kalbą. Svarstėme, kas mokys, kai dabartinė specialistų karta užvers mokyklų duris.

- Gimtosios kalbos brandos egzaminus 100 balų vertinimu išlaikiusių abiturientų skaičius gerokai mažesnis nuo gavusių aukščiausią balą per anglų kalbos egzaminus. Nacionalinio egzaminų centro duomenimis, 100 balų įvertinimą iš lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino šiemet gavo 230 abiturientų, anglų kalbos - 1088. Kodėl taip yra?

- Lietuvių kalbos egzaminą laiko visi, tik pasiskirsto. Vieni laiko mokyklinį, kiti valstybinį. Anglų dominuoja. Tai, kad aukščiausių anglų kalbos įvertinimų yra kelis kartus daugiau negu lietuvių, - savotiškas paradoksas. Manau, pirmiausia todėl, kad anglų kalbos egzaminas yra paprastesnis. Lietuvių kalbos egzaminas yra gana sudėtingas. Reikia parašyti 500 žodžių tekstą ir, norint, kad tas tekstas būtų gerai įvertintas, kiekvienas žodis turi būti savo vietoje. Nieko negali būti per daug, nieko negali būti per mažai. Tai yra savotiškas kūrybinis darbas. Todėl būna, kai gerai rašantis, daug skaitantis mokinys nesurenka tiek balų, kiek iš jo buvo tikėtasi, o kitas surenka kur kas daugiau, negu jo mokytojas tikėjosi. Gimtosios kalbos ir literatūros egzamino vertinimas yra subjektyvus. Vienas vertintojas už turinį gali duoti daugiau balų, kitas - mažiau, o egzamine kiekvienas taškas yra labai svarbu. Kai nebeliko atskirai teksto gramatikos, teksto suvokimo, o vien tik rašinio vertinimas, yra, kaip yra. Visi lituanistai kalba, kad vertinimo sistema nėra labai teisinga. Mano pačios mokiniai prieš lietuvių kalbos egzaminą visada mini, kad jis yra loterija. Ir su tuo reikia sutikti, nes nežinai, kaip tau pasiseks. Tarkime, mokinys dėl jaudulio supainioja autorių. Aptaria vieno autoriaus kūrybą, bet pamiršta jo pavardę ir mini kitą autorių. Rašinio raiška gali būti ideali, tekstas be klaidų, bet egzaminas nebus įskaitytas. Nes mokinys supainiojo autorių. Apisirikimas įmanomas nebūtinai dėl nežinojimo. Rašančiajam reikia įveikti psichologinį barjerą, jaudulį. Juk tai - egzaminas, bet niekam nie-

Salomėja Žebulienė - asmeninio albumo nuotr.

ko nepasiaiškinsi. Ką nors pakeisti vertinimo tvarkoje yra sudėtinga. Veikia įvairios mokyklos - vieniems taip atrodo, kitiems taip, įtakos turi egzaminų rengėjų grupės, lituanistų bendruomenė taip pat yra ganėtinai nevieninga. Dvyliktokams pradėdant

tie patys autoriai, tie patys tekstai ir dabar jie tebėra. Norime ar nenorime, bet turime pripažinti, kad jaunimas keičiasi, kai kurie kūriniai jiems tampa nebeįdomūs. Tuo sunkiau mokytoju. Reikia sukti galvą, kaip mokinių sudominti.

▣ Kad žmonės ims grįžti tik todėl, kad jų genuose įsirašęs Tėvynės jausmas, - naivus savęs apgaudinėjimas

mokslo metus visada sakau: jeigu jie išmano rašinio struktūrą, yra raštingi, perskaitę ir įsigilinę į autorių kūrybą, sugeba ją sieti su dabartimi, logiškai mąsto, jeigu dar filosofiskai į viską žvelgia - išlaikyti aukščiausiu balu lietuvių kalbos egzaminą įmanoma. Dėl to ir būna šimtukų. Būna ir kai nepavyksta. Ir dėl to - didžiulis nusivylimas. Ar kiekvienas yra pasirengęs aukščiausiu balu išlaikyti gimtosios kalbos egzaminą, vertinti sudėtingiau. Jeigu abiturientas rengiasi studijuoti mediciną, daugiausia dėmesio jis skiria chemijai, biologijai. Nors mano, kad lietuvių kalbos egzaminas jam yra labai svarbu, vis dėlto daugiau stengiasi mokymasis tų dalykų, kurie jam reikalingi pirmiausia. Tikrų humanitarų, kurie valdo žodį ir gali labai lengvai reikšti mintis, nėra daug. Yra skaitančių, mąstančių mokinių, bet dar viena problema, kuri yra gana aktuali, - senieji tekstai. Prieš galybę metų buvo

- Kaip pakomentuotumėte baimes, kad jaunimo gimtosios kalbos raštingumas sumenko. Jeigu tiesa, nuo ko tai priklauso? Ką gali padaryti lietuvių kalbos mokytojas, kad situacija keistųsi? Ar viskas jo valioje?

- Neraštingų dabar yra labai daug. Net vienuoliktokas žodį „ašara“ gali puikiai parašyti su „ą“. Apskritai reikia sutikti, kad mokinių raštingumas prastėja. Turbūt yra tekę girdėti, kaip žinomas kalbininkas, Vilniaus universiteto docentas Bronius Dobrovolskis atliko savo garsųjį eksperimentą. 1992 m. devintokų diktanto tekstą jis pateikė 2013 m. gimnazistams. Rezultatai suglumino, nes šių dienų jaunimas diktantą parašė perpus prasčiau. Išvada - tėvai buvo gerokai raštingesni. Kai prisimeni ankstesnius laikus, vieni skaitė, kiti absoliučiai neskaitė. Vieni be klaidų rašė, kiti labai daug klaidų darė. Jeigu mokinys logiškai mąs-

to, jeigu jis skaito ne tik privalomą literatūrą, bet apskritai skaito, tada jam ir formuojasi raštingumo įgūdžiai. Ne išskaltos taisyklės, o gebėjimas labai greitai praktiškai pritaikyti žinias. Jie taisyklių gal ir nemo, bet turi kalbinį jausmą. Šiais laikais dalis gyvenimo nori ar nenori kelias į virtualų pasaulį. Mes nuo to niekur nepabėgsime. Kartais mokiniai žodį sutrumpina, kartais - netaisyklingai kokį žodį išitaria, bet jeigu jie turi išsiugdę kalbinį jausmą ir suvokia, kad išmokti gerai rašyti privalu, jiems tie lengvi nukrypimai nekenkia. Apskritai ką mokytojas sugeba įdiegti, taip ir bus. Lietuvių kalba yra tikrai sunki. Neužtenka vien tik gerai išmanyti rašybą, skyrybą, dar yra ir stiliaus, kalbos kultūros dalykai, juos taip pat reikia išmanyti, bet ne tokius dalykus galima įveikti, kai nori. Tie, kurie apskritai niekuo nesidomi ir nenori, tie ir neišmoksta. Kartais man geriau būna, kad tas silpnesnis nors kiek parašo, negu stiprus. Jautiesi daugiau laimėjęs. Nors jeigu mokinys yra geras kalbininkas, jam ir matematika gerai sekasi. Tą logiką susijusi. Labai svarbu mokytojui surasti kontaktą su mokiniu, tada gali tikėtis rezultatų.

- „Namai, kuriuose nėra knygų, panašūs į kūną be sielos“, - yra sakęs senovės romėnų filosofas ir politikas Markas Tulijus Ciceronas. Šiandien ne visi išgali knygų pripildyti namus. Kita vertus, knygų lentynų ilgis namuose nedaug pasako apie žmogaus apsiskaitymą - dauguma, ypač vyresnių, neišeina iš bibliotekų. Ar skaitymas atsiliepia jų kūrybingumui, pilietinei brandai? Ar padeda geriau pasirengti gimtosios kalbos egzaminui?

- Kai pasižiūri į knygų muges, jaunų žmonių ten būna labai daug. Knygynuose jaunų žmonių taip pat matai. Jie kažką perka. Manau, kad tos knygos, kurios yra privalomos kaip programinė literatūra, jauniems yra sunkiai suvokiamos, nes tai - kitas laikotarpis. Norėdamas jaunimą sudominti senaisiais tekstais, tarkime, Donelaičiu, mokytojas turi sieti jo kūrybinį palikimą su dabartimi, įrodyti, kuo ta literatūra yra aktuali ir įdomi šiandien. Šiuolaikiniais autoriais arba klasikinės visuotinės literatūros autoriais savo rašiniuose mokiniai gali remtis, bet taškai pirmiausia skaičiuojami už privalomus autorius, mūsų, lietuvių, klasiką. Daug kas priklauso, kaip tuos kūrinius interpretuosi. Mokiniai kartais atranda Juozą Aputį. Apie Balį Sruogą nekaltu, nes labai retai kam nepatinka „Dievų miškas“. Bet yra tokių kūrinių, kurių eliminavimo iš programos nesuprantu. Nesuprantu, kodėl išbraukta Ieva Simonaitytė. „Aukštųjų Šimonių likimo“ moterų pasaulis ir suvokimas aktualus būtų ir dabar. Išbrauktas iš programų Juozas Baltušis. Nors, kiek prisimenu, kai dar buvo privaloma jo „Sakmė apie Južą“, retam ji nepatiko, retas šį kūrinių vengė skaityti. Visko gali

būti, jei programoje neliks Salomėjos Nėries. Mokiniais aktualu susipažinti ir su graikų kultūra. Jie džiaugiasi galėdami suprasti virtualioje erdvėje ar spaudoje tekstuose pavartotus frazeologizmus, pasakymus.

- Iš tų, kurie labai gerai išlaiko lietuvių kalbos ir literatūros valstybinį egzaminą, lietuvių kalbos ir literatūros studijas renkasi vos vienas kitas, sakydami, kad mokytis šios specialybės yra labai sunku, o perspektyvos gauti gerai mokamą darbą - menkos. Ar Lietuvai nebereikia lietuvių kalbos specialistų? Kas pakeis dabartinę mokytojų kartą?

- Tiksliai nepasakysiu, kiek yra stojančių studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros. Jų yra, nors reikia sutikti, kad anksčiau būdavo daugiau ir konkursai būdavo dideli. Dabar visi, kurie išlaiko egzaminus aukštais balais, nebūtinai lietuvių, stoja studijuoti medicinos, o baigę studijas išvažiuoja dirbti ten, kur atlyginimai geresni, į Vakarus. Vadinasi, Vakarams mes rengiame specialistus, o į Edukologijos universitetą, buvusį Pedagoginį, stoja tie, kurie kitur neįstoja, kurių labai maži balai. Kas lemia? Ne tiek prestižas visuomenėje, o atlyginimai ir kiti dalykai. Garsusis suomių fenomenas gal ne kiekvienam yra žinomas, priminsiu. Ten geriausiai išlaikę egzaminus ruošiasi studijuoti ne mediciną, o pedagogiką, nes Suomijoje geriausiai mokamas yra mokytojo darbas. Mūsų valstybei atrodo, kad jos visuomenės sūnus ir dukteris turi mokytis geri mokytojai, tačiau gerų mokytojų nebus, kol mokytis pedagogikos stoja nemotyvuoti mokiniai. Tenka sutikti - mums pamainos nėra. Nėra daug jaunų žmonių, kurie veržtųsi dirbti į mokyklą. Kone žemiausiu balu lietuvių kalbos egzaminą išlaikęs mokinys gali studijuoti lietuvių kalbą. Baigęs studijas, jei nieko geriau nesusiras, jis ateis į mokyklą. Man atrodo, kad visai mūsų šaliai netolimoje ateityje gresia didelis mokytojų stygius. Kai šita mokytojų karta išeis į pensiją, lūžis bus didžiulis. Tik kol kas visi tyli.

- Neretai net ir labai gerai gimtosios kalbos egzaminą išlaikę abiturientai, susirengę studijuoti užsienio universitetus, dievagojasi po studijų grįšiantys į gimtinę, bet baigę nuomonę pakeičia. Kaip jaučiasi lietuvių kalbos mokytojai, gerai gimtosios kalbos išmokę Lietuvos piliečius ne Lietuvai, o užsieniui? Ar jie tokie pat optimistai, tvirtinantys, kad mūsų vaikus namo parves lietuvių genuose įsirašęs Vytauto laikų lietuviškumas?

- Jeigu gyvenimas keistųsi ir atlyginimai didėtų, žmonės į Lietuvą tikrai pradėtų grįžti, o kad žmonės ims grįžti tik todėl, kad jų genuose įsirašęs Tėvynės jausmas, - naivus savęs apgaudinėjimas. Reikia, kad pati Lietuva trauktų sugrįžti, o ne kurti iliuzijas.

Kalbėjosi Dalia BYČIENĖ

Pabėgėliai atskuba, ar kas jų laukia?

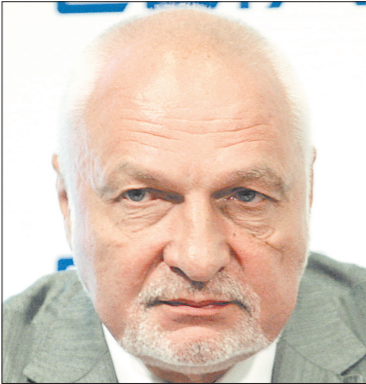
Viduržemio jūros kronika labai monotoniška: šiandien atplaukė 3000 pabėgėlių, vakar atplaukė 2000 nelegalių migrantų, užvakar išgelbėta ir į Europos žemyną atplukdyta 4000 nelegalų. Niekas nežino rytdienos kronikos skaičius, bet, tikėtina, jis bus panašus. Kiek pabėgėlių bus Europoje sausio 1-ąją? Praėjusio mėnesio skaičiavimais, kai šiųmečių migrantų buvo susikaupę ketvirtis milijono, Lietuvai tuo kvota priimti 325 naujusius europiečius. Ar nepasikeis kvotos? Ir apskritai, kas laukia mūsų, Europos?

Apie tai prie ŽALGIRO NACIONALINIO PASIPRIEŠINI-MO JUDEJIMO apskritojo stalo diskutavo europarlamentaras Valentinas MAZURONIS, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas Vytautas BUDNIKAS, Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Mėčys LAURINKUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Europos šalims skiriamos kvotos, kiek iš Graikijos, Italijos reikia priimti pabėgėlių. Latvijoje net tarybiniais laikais, palyginti su mumis, etninių gyventojų buvo nedaug. Kai dabar latviams paskyrė kvotą, žmonės išėjo į gatves. Latvijos prezidentas iš karto pareiškė, kad jie atsinrins pabėgėlius, tikrins. Lietuvoje mes taip nereaguojame? Mums viskas bus gerai?

M.LAURINKUS: Nežinau, kodėl nereaguojame. Vyriausybė priima sprendimus. A.Butkevičius aiškiai pasakė savo poziciją. Tai, ko gero, yra ir koalicijos pozicija, nors dar neišaišk. Mane, kaip apžvalgininką, domina opozicija, kaip ji reaguoja.

► **Kuri valstybė sakys, kad ji nori priimti galimus teroristus? Paskirtos kvotos, ir niekas neleis rinktis**

Valentinas MAZURONIS
Europarlamentaras

Kol kas opozicija, atrodo, pritaria Vyriausybei. Tiek konservatoriai, tiek liberalai. O liberalai netgi daugiau. Tai iš esmės nėra nuomonų skirtumo.

Pačioje koalicijoje, ko gero, vienintelis VMazuronis turi savo poziciją. Nežinau, ar tai yra jo, ar partijos pozicija.

Į istoriją, ko gero, neverta gilintis. Bet, vertinant platesniu mastu, per 500 metų, nėra didesnių ekspansionistų pasaulyje, kaip europiečiai. Bet čia atskira tema. Europiečiai reikalauja savo teisių, bažnyčių, tikėjimo, kad juos gerbtų ir pan. Anksčiau to reikalavimo formos buvo aštrios, kitaip sakant, „su peiliu prie gerklės“. Dabar tos formos yra švelnios, demokratinės, bet jie vis tiek reikalauja.

Europiečiai labai nedaug kur integruojasi. Indonezijoje ar kur nors. Ir kolonijos, ir mokyklos, ir šventyklos, ir kas tik nori.

Mačiau, kas vyksta Ispanijoje, Fuerteventūroje, kur yra vienas iš pačių aštriausių migracijos punktų. Pats ten buvau. Vyksta anaipol nei tai, ką perskaitai laikraščiuose, susidarydamas teorinį vaizdą. Praktika labai žiuri. Santykiai labai įtempti. Niekas nenori nieko pagelbėti, niekas nenori nieko daryti. Iš esmės vieni kitiems numeta.

Aišku, kad tai didelė Pietų valstybių problema. Bet Ispanija įvairiems imigracijos klausimams turi atskirą ministeriją. Ji tai bando spręsti kompleksiskai, nes kaip Europos Sąjungos valstybė ji negali nespręsti.

Ispanai nuolat dirba šiuo klausimu. Jie turi gerų specialistų, renka informaciją, turi socialinę politiką, įvairias psichologines programas. Jiems tai neišvengiama, nes šalia yra Marokas ir kitos šalys.

Vyks mainai. Tikrai klausimas, kaip valstybės tam bus pasiruošusios. Kito klausimo nėra. Niekada nebus taip, kad procesas sustotų, kad kas nors jį sustabdytų.

Reikia žiūrėti praktiškai, kad pas mus nepatektų pabėgėlių iš teroristinių grupuočių - tiek iš „Al Qaeda“, tiek iš dabar kuriamos „Islamo valstybės“, kurios pasaulėžiūra yra apokaliptinė ir kuri nieko bendro su musulmonais neturi.

Lietuva negalėjo priimti kitokio sprendimo, kokią priėmė dabar. Ji darsi dėl mažesnės kvotos, tai čia diplomatinis darbas. Proceso ji nesu- stabdys. Ir niekada nepavyks pasiekti tokio sprendimo, kad nieko nevyktų. Tai tik pasiruošimo klausimas.

Norima, kad imigracija būtų kaip nors kontroliuojama, kad čia nepatektų teroristų, nusikaltėlių. Žinoma, tai šventas noras. Bet jeigu jau priimi patį procesą, tai priimi jį su visomis pasekmėmis. Nelegaliai pateks ir visokių kitokių asmenų.

Mes esame sudėtinė viso šio proceso dalis. Atsisakyti mums būtų lyg ir nerogiška. Turbūt neįmanoma ir net nereikia kelti tokių reikalavimų.

Niekas nesiruošia šito proceso stabdyti. Bus tik daroma atranka, kad imigrantai nepatektų be kontrolės. Turėsime prie to prisitaikyti.

Matau tik vieną išeitį. Visuomenė turi suteikti valdžiai didesnes galias, kad ji darytų spaudimą. Diplomatinėmis priemonėmis turi būti išsiderėtos kuo palankesnės sąlygos.

G.JAKAVONIS: Mes niekuo neprisidėjome prie Libijos sunaikinimo, net lindo didieji - britai, prancūzai. Libija Afrikoje atliko lyg ir stabilizatorės vaidmenį. O dabar turime priiimti dalį atsakomybės už visus tuos procesus.

VMAZURONIS: Galime ar negalime mes ką nors pakeisti Europos Komisijoje? Galime, jeigu norime. Šventajame Rašte parašyta, kad pirma buvo žodis, o paskui veiksmas. Jeigu mes, nepradėję daryti, jau sakome, kad nieko negalime, kaip tiktai plaukti, tai jau bloga pozicija. Arba man atrodo nepriimtina.

Dėl imigracijos. Visiškai sutinku su Vokietijos kanclerės nuomone, kad per daugelį metų tai yra pats didžiausias iššūkis Europoje. Ji palygino, kad Graikijos krizė yra mažesnis iššūkis nei imigrantai.

Jeigu mes esame Europos Sąjungoje, tai visi kartu turime spręsti šį klausimą. Bet manau, kad, eidama šiuo keliu, Europos Komisija daro didžiulę klaidą. Pirmiausia todėl, kad taip problema yra nesprendžiama. Priešingai, ji yra didinama.

Pažiūrėkite, kas dabar pradėjo darytis su imigrantais. Jie pajuto, kad jeigu kaip nors pasieks Europos Sąjungos sienas, jais bus pasirūpinta, jie bus išskirstyti, gaus maisto ir viso kito, ko siekia. Tokia priėmimo ir skirstymo politika problema tiktai didina. Manau, kad tokia imigracija mums nereikalinga. Pažiūrėkite, kas darosi Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, kai

► **Bus atranka, kad imigrantai nepatektų be kontrolės**

Vytautas BUDNIKAS
Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas

tūkstančiai dar sumuoja tunelį. Pažiūrėkite, kas darosi kitose valstybėse.

Mūsų valstybė turi išsakyti savo nuomonę, kad tai yra klaida. Beje, yra valstybių, kurios atsisakė priimti pabėgėlių. Tai Didžioji Britanija, dar ketetas. O kitos? Tai yra savo nuomonės neturėjimas. Ir gluminių bombų padėjimas po visomis valstybėmis. Po Lietuva taip pat.

Britai, prancūzai tai mato. Žinome, kaip jiems atsiliepė tokia imigracija. Tai yra atskiri rajonai, atskiros bendruomenės, nevaldomi procesai. Kodėl turėtume tai kartoti?

Atidarome Pandoros skrynįą, ir skaičiai čia nesvarbu. Todėl, kad 350 pabėgėlių Lietuvoje yra tik pirmas žingsnis. Paskui bus kitas žingsnis. Jeigu mes manome, kad visą Afriką galime priimti Europoje, tai pirmyn. Bet manau, kad tai klaidinga.

Pasižiūrėkime, kaip tas problema sprendžiama Australija. Jie imigrantams paskyrė vieną salą ir juos visus ten apgyvendino. Australai duoda maisto, kad žmonės nemirtų iš bado, nuo ligų, visų kitų dalykų. Ir po truputį juos skirsto atgal gražindami.

Padėkime tose valstybėse pakeisti situaciją, kad ten neprievartauotų, neždudytų. Mūsų politikai bijo arba nenori pripažinti, kad tai yra klaida.

G.JAKAVONIS: Dabar keliami reikalavimai. Bet ar tie žmonės čia integruosis, ar gyvens atskirai? Ar jie čia gyvens tiktai laikinai? Gal jie tiktai pabus Lietuvoje ir bėgs kur į Angliją?

M.LAURINKUS: Jie gyvens lygiai taip pat, kaip europiečiai gyvena visose šalyse - Indonezijoje ar kur kitur. Jie ten irgi atskirai gyvena. Niekur jie nesiintegravo. Juos atveš kaip besieintegrojančius europiečius. Toje pačioje Afrikoje jie gyvena grupėmis.

M.LAURINKUS: Kad ir kaip būtų, čia atvykstančiųjų skaičius niekada neviršys, kiek yra europiečių pačioje Afrikoje. Taigi šio proceso niekas niekada nepasvers. Procesas yra toks, koks jau pripažintas visame pasaulyje. Niekas to proceso ne tik nesustabdys, bet ir nenori stabdyti.

VMAZURONIS: Bet mes patys jį iniciuojame ir patys jį didiname. Jau nekalbu apie tai, kad

mes esame absoliučiai nepasiruošę. Neturime šiandien tiems žmonėms nė vertęjų. Dar nežinome, kokiomis kalbomis jie kalbės.

M.LAURINKUS: Visi angliškai. **VMAZURONIS:** Tača gerai.

G.JAKAVONIS: Dabar keliami reikalavimai. Bet ar tie žmonės čia integruosis, ar gyvens atskirai? Ar jie čia gyvens tiktai laikinai? Gal jie tiktai pabus Lietuvoje ir bėgs kur į Angliją?

M.LAURINKUS: Jie gyvens lygiai taip pat, kaip europiečiai gyvena visose šalyse - Indonezijoje ar kur kitur. Jie ten irgi atskirai gyvena. Niekur jie nesiintegravo. Juos atveš kaip besieintegrojančius europiečius. Toje pačioje Afrikoje jie gyvena grupėmis.

► **Bus atranka, kad imigrantai nepatektų be kontrolės**

Vytautas BUDNIKAS
Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas

tūkstančiai dar sumuoja tunelį. Pažiūrėkite, kas darosi kitose valstybėse.

Mūsų valstybė turi išsakyti savo nuomonę, kad tai yra klaida. Beje, yra valstybių, kurios atsisakė priimti pabėgėlių. Tai Didžioji Britanija, dar ketetas. O kitos? Tai yra savo nuomonės neturėjimas. Ir gluminių bombų padėjimas po visomis valstybėmis. Po Lietuva taip pat.

Britai, prancūzai tai mato. Žinome, kaip jiems atsiliepė tokia imigracija. Tai yra atskiri rajonai, atskiros bendruomenės, nevaldomi procesai. Kodėl turėtume tai kartoti?

VMAZURONIS: Bet mes patys jį iniciuojame ir patys jį didiname. Jau nekalbu apie tai, kad

nių diasporos didės, didės ir jų reikalavimai mūsų visuomenei.

Mes kalbame apie pasekmes ir kaip jas spręsti. Bet niekas nenori paliesti priežasčių. O priežastys yra demografinės.

Europos Komisija, parengusi dokumentą, teigia taip skatinanti imigraciją, bet ji tikrai skatina ne tokiu būdu, koku derėtų. Mes norime, kad imigracija dingtų, nenorime, kad tas procesas sustotų. Mes tik norime, kad jis būtų kitoks. Kaip spręsti pačią problemą? Reikėtų stiprinti šeimą, didinti gimstamumą. Kad mūsų europiečiai turėtų daugiau vaikų šeimoje, ne tik atvykstančios Afrikos šeimos.

Turėtų būti bendra Europoje Sąjungos politika stiprinti ir keisti demografinę situaciją. Lietuvoje labai mažas gimstamumas. Ką jau kalbėti apie Vokietiją, Švediją, tai tragiška situacija. Pasirinkome patį lengviausią būdą. Tegu pas mus atvažiuoja pigi nekvalifikuota darbo jėga. Mums stinga žmonių. Vienokiu ar kitokiu būdu susitvarkysime, gal atsinrinksime. Bet patį procesą taip remia, netgi sveikina. Štai kur visa problema.

Tiesa yra tokia, kad mūsų mažėja ir mes turime kažką daryti, o mes nieko nedarome ir nenorime daryti.

Lietuvos politika yra tokia pati. Ar mes remiame šeimas? Tiktai deklaracijomis. Daugiavaikės šeimas skatiname irgi deklaracijomis, yra kažkokių mažyčių lengvatų. Valstybė turėtų sveikinti gausias šeimas, kad jų būtų kuo daugiau, kad kuo daugiau gimtų, kad čia norėtų gyventi, nepabėgtų ir neišvažiuotų. Mes to nedarome, o kovojame su imigracija. Tuščia vieta nebūna.

Pažiūrėkime, kas šiandien vyksta Europos Sąjungos valstybėse. Visose pagrindinėse šalyse, pradedant Didžiąja Britanija (Nepriklausomybės partija), Prancūzija (Marin Le Pen Nacionalinis frontas), ateina radikalios jėgos. Tos jėgos ateina remiamos daugumos žmonių, kurie nepatenkinti tokios

emigracijos rezultatais. Tas pats vyksta Italijoje (Penkių žvaigždučių judėjimas) ir kitose valstybėse.

Iškyla grėsmė Europai, Europos Sąjungai. Jau keliamos idėjos, kad pagrindiniai klausimai šiandien yra būtent šitie ir jie neišsprendžiami. Atvažiuoja žmonės, kurie neišsileja į visuomenę.

Jūs klausiate, ar tie žmonės išsileja. O kas sušprogdino Londono metro? Antros kartos emigrantai, kurie čia gyveno, ir atrodė, kad jau viskas bus gerai. Netgi ateinančios kartos nelaiko šio krašto savo žeme, savo gimtine, savo gyvenamąja vieta.

Matydami visas tas problemas, kurios iškilusios kitose Europos valstybėse, mes sakome: Lietuvoje mes nieko negalime padaryti, tik ausis suglausti ir daryti tas klaidas, kurių vaisius jau šiandien akivaizdžiai matome.

M.LAURINKUS: O turtingi europiečių šeimų vaikai važiuoja į „Islamo valstybės“ kuriamas gretas ir absoliučiai neturi nieko bendro. Ko gero, jie net ne musulmonai, paprasčiausiai jie laikosi tokios pasaulėžiūros.

VMAZURONIS: Dėl turtingų europiečių vaikų. Žinote, kaip skleidžiami tie dalykai. Yra atidaromos mečetės, prie mečiųjų atidaromos atitinkamos mokyklos. Jos ir „apdirba“ tų valstybių jaunus žmones, kuriems revoliucija ir visi tie dalykai atrodo patrauklūs. Tai po to tas pats bus ir Lietuvoje.

M.LAURINKUS: Lietuvoje šiandien aš išgirdau skaičių - yra 6 tūkst. musulmonų. Pagal surašymą tiksliai yra 3 tūkst., o pagal jų skaičiavimą yra 6 tūkst.

G.JAKAVONIS: O kur bėgs kariaujantys ukrainiečiai? Yra Lenkija, Lietuva, na, Rusija - jau kita pusė. Su ukrainiečiais turėjome vieną religiją, gyvenome vienoje valstybėje. Ir jiems ta politika labai palanki, kad jie čia atsirastų.

M.LAURINKUS: Lietuvos Vyriausybė kviečia ukrainiečius, o ne palanki politika.

G.JAKAVONIS: Kaip vertinate mūsų poziciją, kad, be musulmonų, turėsime dar ir ukrainiečių?

M.LAURINKUS: Ukrainoje vykstantis karas sukels milžiniškas socialines problemas. Po dvejų metų labai ryškiai bus matomos pasekmės. Kas patirs šitas pasekmes, aš nežinau. Ar Lenkija, ar Lietuva.

VMAZURONIS: Pasižiūrėkime Lietuvos istoriją, tą patį sovietmetį ir kitus istorinius periodus. Lietuva išsilaikė, ir daugiausia ji buvo apgyvendinta lietuvių tautybės žmonių. Šiandien mes turime kur

► **Čia atvykstančiųjų skaičius niekada neviršys, kiek yra europiečių pačioje Afrikoje**

Mėčys LAURINKUS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras

kas mažiau problemų negu Latvija, Estija, kur sovietmečiu iš Rusijos buvo vežami žmonės. Ką tai rodo?

Tai rodo, kad tautinės valstybės saugojimas arba stiprinimas yra naudingas Lietuvos valstybei.

VBUDNIKAS: Dėl Ukrainos šis atvejis nelabai tinka. Pabėgėlio statusą apibrėžia Ženevos konven-

cija. Pagal ją pabėgėlis turi būti persekiojamas, bijoti grįžti į savo valstybę. Pietų Ukrainoje žmogus gali gyventi. Todėl negalime pritaikyti pabėgėlio statuso. Mes galime ukrainiečius priimti savo noru, bet jie negali būti pabėgėliai.

G.JAKAVONIS: Bet mūsų valstybė kviečia ukrainiečius atvažiuoti čia. Visa politika į tai orientuota.

VBUDNIKAS: Mes kovojame su pasekmėmis. Kodėl valstybė kviečia? Jau trūksta kvalifikuotus ir pigios darbo jėgos, o mūsų verslo struktūros ir apskritai kapitalas jokiam tautiškuumui sentimentų neturi. Kad tik būtų pigu, jis prisikvies, iš kur tik nori.

► **Mes niekuo neprisidėjome prie Libijos sunaikinimo. O dabar turime priiimti dalį atsakomybės**

Gediminas JAKAVONIS
Žalgiietis

yra fiksuojama saugumo tarnybų ataskaitose.

G.JAKAVONIS: Ko galima tikėtis, kai tokių žmonių atsirams mūsų terpeje?

VBUDNIKAS: Mūsų institucijų konstitucinė pareiga yra apginti mūsų saugumą, saugoti mus. Negalima žiūrėti į tai pro pirštus.

Jeigu pas mus pateks nusikaltėliai, tai ar mūsų institucijos nieko nedarys? Turbūt darys. Kvotos kvotomis, o kas su tomis kvotomis pakliks, tai, ko gero, jau atskiras darbas.

Vyriausybė turi turėti programą. Nes jeigu ji tik iš žiniasklaidos pasisakytys, ką darys, tai bus absoliučiai nieko nedaroma.

M.LAURINKUS: Dar yra sakoma, kad tie pabėgėlių srautai susidaro iš organizatorių anapus, pačioje Afrikoje. Kad tai yra tam tikras verslas. Manau, ne vien tiktai tai yra. Esu įsitikinęs, kad ten dirba „Islamo valstybė“. Tai yra jos objektas. Jie su šitais srautais dirba.

Esu tikras, kad ten yra dirbama gana plačiu mastu. Esu tikras, kad Europos saugumo tarnybos tai neblogai žino ir analizuoja. Reikia keistis informacija su savo partneriais.

VBUDNIKAS: Yra Europos prieglobščio paramos biuras, kuris teikia visą informaciją. Gal pas mus kažkas ir dirba. Gal mes to nežinome.

M.LAURINKUS: Turėtų dirbti. Bet Lietuvoje nėra šiais klausimais atsakingos institucijos, kokia turėtų būti įvykus bokštų dvyinių tragedijai. Nėra konkrečios institucijos, kuri kovotų su terorizmu. Dalį informacijos turi policija, dalį - saugumas, dalį - dar kažkas. Ir išeina kaip su dviem aviatoriais jūroje.

G.JAKAVONIS: Tai turime uždelsto veikimo bombą? **M.LAURINKUS:** Kol nieko neatsitiko, galima kalbėti, ką tik nori. Kai kas nors atsitiks, pamatysite, kokių bus problemų dėl koordinavimo.

Parengė Janina PELECKIENE

WW **Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.suzalgiuru.lt**

D.Grinkevičiūtė - gydytoja, disidentė

Dar tik gimstant Sąjūdžiui, kai pradėta atvirai kalbėti apie tragiškiausius Lietuvos istorijos laikotarpius, 1988 m. gegužės 26 d. savaitraštyje „Literatūra ir menas“ poetas Justinas Marcinkevičius išspausdino straipsnį „Reabilituota 1970 metais“. Jis pirmas viešai prabilo apie Dalios Grinkevičiūtės 1941 m. birželio tremties atsiminimus.

Lietuvos žmonės pirmą kartą išgirdo šios moters vardą ir sužinojo apie tremties kančias. 1988 m. rugpjūčio mėnesį atsiminimai, pavadinti „Lietuviai prie Laptevų jūros“ (pavadinimą pasiūlė rašytojas Kazys Saja), buvo išspausdinti „Pergalės“ (dab. „Metai“) žurnale. Nuo to laiko D.Grinkevičiūtės vardas tapo lietuvių tautos kančių simboliu.

D.Grinkevičiūtė gimė 1927 m. gegužės 28 d. Kaune Juozo ir Pranės Grinkevičių šeimoje. Jos tėvas J.Grinkevičius buvo inžinierius ekonomistas, Lietuvos banko Valiutų komisijos reikalų vedėjas, mama - namų šeimininkė. Šeimoje augo jaunesnysis brolis Juozukas. Mergaitė mokėsi „Aušros“ gimnazijoje, buvo aktyvi skautė, svajojo apkeliauti pasaulį.

Pirmoji sovietinė okupacija 1940 m. birželį sukrėtė Lietuvą ir jos žmonių gyvenimą. Ankstyvą 1941 m. birželio 14-osios rytą Grinkevičių šeima su dviem nepilnamečiais vaikais Dalia ir Juozuku enkavėdistai suėmė ir nuvežė į Kauno geležinkelio stotį. Sąstatai su tremiamaisiais, o visoje Lietuvoje jų buvo 28 tūkst., sargybinių budriai saugomas kelias dienas stovėjo Kauno geležinkelio stotyje ant atsarginių bėgių. Grinkevičienė parašė savo seseriai gydytojai Bronėi Simonaienei trumpą laiškėlį, kuriame pranešė, kad juos išveža. Kai sargybiniai nematė, išmetė pro užkalto vagono plyšį. kažkas iš radusiųjų laišką perdavė adresatei, taip giminės sužinojo apie tragišką šeimos likimą. Pavilnio stotyje Juozą Grinkevičių nuo šeimos atskyrė, jo gyvo daugiau niekas nematė. Jis mirė badu Sverdlovsko srityje, viename iš stalininių lagerių. Motina su abiem vaikais buvo ištremta į Altajaus kraštą, po metų - į Jakutijos šiaurę, Lenos upės žiotyse esančią Trofimovsko salą prie Laptevų jūros. Tremtinių gyvenimo ir darbo sąlygos buvo pasibaisėtinos. Sunkus fizinis darbas, badas, šaltis, utėlės, skorbutas, negalintys pakilti nuo gultų ligoniai, mirštantieji buvo tremties kasdienybė. Grinkevičiūtės liudijimu, per žiemą lageryje mirė kas antras tremtinys. Paauglė Dalia pusę dienos traukdavo iš vandens apledėjusius rąstus, o po alinančio darbo eidavo į septynmetę mokyklą. Noras mokytis, išsiveržti iš tremties košmaro teikė mergaitei jėgų.

Nepakėlus tremties gyvenimo sąlygų, Grinkevičienė sunkiai susirgo. 1947 m. šeimai pusiau legaliai pavyko persikelti į Jakutską, bet moters sveikata blogėjo. 1949 m. Dalia su sergančia motina pabėgo iš tremties ir atskrido į Kauną. Grinkevičienė slapstėsi pas seserį Bronę, kitus gimines, o jos dukra Dalia apsigyveno senajame bute Perkūno alėjoje. Jis, ištrėmus Grinkevičių šeimą, nebuvo nacionalizuotas, jame apsigyveno artima giminaitė. Mirė Grinkevičienė 1950 m. gegužės 5 d.

Oficialiai palaidoti pabėgusių tremtinių, neturinčių jokių asmens dokumentų, nebuvo jokių galimybių. Dukra Dalia ir sesuo Bronė ryžosi laidoti velionę namo, kuriame buvo Grinkevičių butas, rusyje. Kaune po pabėgimo iš tremties D.Grinkevičiūtė užrašė pirmąjį atsiminimų variantą. Atsiminimų nebailė, nujausdama gresiantį suėmimą, viską sudėjo į stiklainį ir užkasė sode. Besirūpindama legalizacijos dokumentais buvo suimta, už pabėgimą iš tremties jai pradėta byla. KGB norėjo D.Grinkevičiūtę užverbuoti, jai žadėjo laisvę, bet mergina kategoriškai atsiskakė. Todėl buvo nuteista ir įkalinta Gorkio

► Dalios Grinkevičiūtės gyvenimo misija buvo palikti autentišką liudijimą, bylojantį ne tik apie totalitarinės sistemos žiaurumus, kančią, bet ir apie žmogaus dvasios didybę

srities lageryje, kuriame susipažino ir bendravo su garsiais rusų intelektualais - mokslininkais, menininkais, aukštųjų mokyklų dėstytojais, studentais. „Tai buvo mano didieji gyvenimo universitetai“, - taip apibūdino lageryje praleistus metus D.Grinkevičiūtė. Po Stalino mirties ją iš lagerio paleido ir 1954 m. ištrėmė į Jakutską.

Dalia labai norėjo mokytis ir, įveikusi visiems „politiniams“ daromas kliūtis, įstojo į Omsko medicinos institutą. Studijas baigė Kauno medicinos institute ir 1960 m. gavo gydytojos diplomą su pagyrimu. Keturiolika metų D.Grinkevičiūtė dirbo Laukuvoje, mažo Žemaitijos miestelio ligoninėje. Jos vadovaujama ligoninė buvo viena geriausių Lietuvoje. Kaimo gydytojo duona buvo sunki, bet D. Grinkevičiūtė buvo pacientų mylima, išsiskyrė ypatingu rūpestingumu, atjauta ligoniams.

D.Grinkevičiūtė buvo plačių kultūrinių interesų asmenybė. Ji labai mėgo teatrą, iš atkampios Laukuvos, kai tik būdavo bent mažiausia galimybė, važiuodavo į Kauną, Vilnių, Panevėžį, Maskvą, Leningradą, pažiūrėdavo visus naujausius spektaklius. Daug laiko praleisdavo didžiųjų miestų bibliotekose. Daug skaitė, vienas mėgstamiausių jos autorių buvo Fiodoras Dostojevskis (1821-1881). Ją ypač domino dekabristų, narodovolcų istorija. Kaip liudija giminaitė gydytoja Dalia Simonanytė-Baliutavičienė, D.Grinkevičiūtė atmintinai mokėjo visas garsaus rusų juristo Anatolijaus

Konio (1844-1927) kalbas, pasakytas ginant narodovolcę Verą Zasulič (1851-1919).

Užkastųjų atsiminimų rankraščio gydytoja nerado, todėl Laukuvoje slapta rašė kitą atsiminimų variantą. (Atsiminimai buvo surasti 1991 m., juos restauravo Vytauto Didžiojo karo muziejaus darbuotojai. Publikuoti 1997 m. kartu su vėliau parašytaisiais.) 1972 m. atsiminimus D.Grinkevičiūtė perdavė garsaus mokslininko atomininko, disidento Andrejaus Sacharovo (1921 - 1989) žmonai Jelenai Boner (1923- 2011). Savilaidos būdu rusų kalba jie buvo paskelbti TSRS, o vėliau užsienyje, pirmiausia rusų disidentų leidinyje „Pamiatj“, leistame Paryžiuje. 1981 metais atsiminimai, pavadinti „Lietuviai tremtiniai Jakutijoje“, buvo išspausdinti JAV, Juozo Prunskio sudarytame leidinyje „Lietuviai Sibire“. Jie buvo skaitomi per „Amerikos balso“ lietuviškas laidas. Pasaulyje tai sukėlė labai didelį atgarsį. Pasirodžius atsiminimams Vakaruose, Lietuvos partiniai ir KGB organai pradėjo D.Grinkevičiūtės persekiojimą. Rajono laikraštyje buvo spausdinami gydytoją šmeižiantys straipsniai. Atvykę iš Vilniaus ir rajono KGB poskyrio darbuotojai per vadamuosius „pokalbius“ (tai būdavo šurkštus tardymas, tik nenaudojant fizinės prievartos, kaip Stalino laikais) isteriškai šaukdavo, kad ji kaltina tarybų valdžią genocidu ir juodina ją prieš visą pasaulį. Gydytoja į tai turėjo tvirtą atsakymą, kad genocidas buvo, nes Trofimovske nuo bado, ligų mirė kas antras tremtinys. Šie faktai apie D.Grinkevičiūtę buvo

paskelbti Paryžiuje leidžiamame rusų emigrantų laikraštyje „Russkaja mysl“ 1989 m. Šilalės rajono partijos komitetas KGB nurodymu įsakė rajono ligoninės vyriausiajam gydytojui atleisti D.Grinkevičiūtę. Nepriekaištingai dirbusi gydytoja buvo atleista iš darbo, iškeldinta iš tarnybinio buto. Likusi be pastogės ir pragyvenimo šaltinio, apsigyveno pas bičiulę mokytoją Aldoną Šulskytę. Tuo metu tai buvo drąsus bičiulės poelgis.

D.Grinkevičiūtė nusprendė emigruoti. Paryžiuje gyvenęs pusbrolis dailininkas Vitalijus Stacinskis (1928-2010), disidentas, pats 1978 m. emigravęs iš Tarybų Sąjungos, ne kartą kvietė ją atvykti. Apie savo apsisprendimą su širdgėla rašė: „Prisimenu 1951 m. pavasarį Kauno tardomajame kalėjime. Kokia tada buvau laiminga, kad tarp grotų ir vadinamojo „namordniko“ mačiau mažą lopinėlių Lietuvos dangaus... Ar galėjau tada pagalvoti, kad ateis laikas ir aš savo ranka parašysiu pareiškimą, prašydama leidimo išvykti iš Lietuvos?“ (Grinkevičiūtė D. Lietuviai..., p.259).

Laiške TSKP CK, jo generaliniam sekretoriui Leonidui Brežnevui ji motyvavo savo apsisprendimą išvykti iš Lietuvos: „Aš negaliu būti žmogumi, kurį gali plakti, kas nori ir kada nori, su pretekstu ir be jo. Ir koku tik nori būdu. Aš daugiau negaliu gyventi tokioomis sąlygomis, kai vertinant mano darbą ar priimant bet kokį sprendimą, susijusį su manimi, lemiamą reikšmę turi mano dosjė saugumo organuose.“ (Ten pat) Deja, prievartos ir melo siena buvo nepramušama. D.Grinkevičiūtei ne tik neleido išvykti, bet dar labiau sustiprino persekiojimą. Tai truko 13 metų. Moteris nepalūžo, kol leido sveikata, nenutraukė disidentinės veiklos.

Mirė D.Grinkevičiūtė 1987 m. gruodžio 25 d. Iki Sąjūdžio buvo likęs tik pusmetis... Palaidota Kaune, Eigulių kapinėse, šalia savo mamos Pranciškos Grinkevičienės, kurios palaikus, įveikusi KGB daromas kliūtis, perlaidojo 1962 m.

1997 m. abu atsiminimų variantai, pavadinti „Lietuviai prie Laptevų jūros“, išleisti atskiru leidiniu, o 2005 m. - antrasis atsiminimų variantas - serijos „XX a. lietuvių literatūros lobynas“ antrąja knyga. 2000 m. lapteviečių brolijos iniciatyva išleistas leidinys lietuvių, anglų ir rusų kalbomis „Lietuviai Arktėje“. Jame yra D.Grinkevičiūtės atsiminimai.

D.Grinkevičiūtės atsiminimai yra išskirtinė knyga lietuvių literatūroje. Ji, kaip ir Babilio Sruogos „Dievų miškas“, atskleidžia totalitarizmo esmę, jo nehumaniškumą. Ją galime lyginti su rusų klasikais kūriniams - V.Korolenkos „Mano amžininko istorija“, F.Dostojevskio „Užrašais iš mirusiųjų namų“, atskleidžiančiais prievartos, nužmoginimo mechanizmus carinės Rusijos imperijoje. Kai kurie D.Grinkevičiūtės atsiminimų fragmentai prilygsta antikinės tragedijos dramatiškumui.

D.Grinkevičiūtės gyvenimo misija buvo palikti autentišką liudijimą, bylojantį ne tik apie totalitarinės sistemos žiaurumus, kančią, bet ir apie žmogaus dvasios didybę. Sunkiausiaiomis sąlygomis D.Grinkevičiūtė liko nepalaužiama, gynė teisę į tiesą, laisvę, žmogiškąjį orumą. Jos atsiminimai - neįkainojamos vertės epochos dokumentas.

1997 m. išleistų D.Grinkevičiūtės atsiminimų „Lietuviai prie Laptevų jūros“ moto yra šie žodžiai: „Man labai lengva kvėpuoti nuo minties, kad aš, kiek leido mano jėgos, protas, sugebėjimai, pastačiau šioji tokį paminklą šiaurės aukoms, pasaulis sužinojo apie tūkstančius bevardžių kankinių broliškuose lediniuose kapuose. To negalima nei sunaikinti, nei ištrinti. Tai istorija. Tai paminklas ir mano tėvams.“